VILNIUS. Sekmadienis, 1927 m. lapkričio m. 27 d. I metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ 2

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

Drukarnia „ZNICZ" sp. z ogr. odp. Wilno, Wileńska

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Šio Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN"
redaguoja
Stud. PRANAS ANCEVIČIUS.

Interesantus redakcija priiminėja kasdien, iš skiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

Su fašistais ar prieš fašistus?

Ona s bukvy b načinajetsa,
i s leva na pravo kačajetsa. (?)

Įvedus fašistams diktatūrą Lietuvoj, mūsų krašto politiškai visuomeniniame gyvenime aiškiau kaip niekad atsistojo du keliu: **su fašistais ar prieš fašistus.** Kitaip klausimo dargi gudriausias Saliamonas šiandien negalėtų pastatyti.

Bet štai, paskutiniu laiku atsiranda žmonių, kurie stengiasi statyti ir rišti klausimą kitaip. Mūsų supratimu, tai yra, arba politinės nuovokos stoka arba politinė prostitucija. Kitaip to pavadinti negalima. Nes žiaurūs gyvenimo patyrimai aiškiai parodė, kad nėra nė vienos diktatūros pasauly, kuri būtų save pripažinusi kalta ir be griežtos kovos pasitraukusi.

Turint galvoj visas fašistines diktatūras, priešaky su Musolini, pas kurį p. Voldemaras nepersenai mokėsi fašizmo, — negalima net manyti, kad fašistinės diktatūros vadai Lietuvoj, kaip Smetona, Plechavičius, Daukantas, Merkis, Mačiuika, Glovackis ir Ko — pripažintų save visų tų kruvinų darbų kaltininkais ir be ginkluoto liaudies pasipriešinimo pasitrauktų. Jie puikiai žino, kas jų laukia netekus valdžios.

O jeigu pastaruoju laiku Smetona-Valdemaras šaukiasi į pagalbą krikščionis ir liaudininkus, — tai visai ne delto, kad jie būtų pripažinę savo diktatūrą pragaištinga kraštui ir sutiktų geruoju pasitraukti. Priešingai. Jie mato, kad juo tolyn, tuo didyn auga krašte liaudies neapykanta, ir kad žmonės žūt būt pasiryžę juos nušluoti nuo savo pečių. Todel baimė už savo likimą, prieš besiartinantį kovojančios liaudies teismą, — verčia išanksto tuos ponus, po 11 mėnesių fizinio ir dvasinio krašto terorizavimo, ieškoti pagalbos pas tas politines grupes, kurias vakar pasityčiodami spiaudė ir kišo į kalėjimus.

Rodos, kad turint galvoj visus tuos kruvinus faktus, įvykusius šeimininkaujant fašistams, kiekvienai politinei partijai (išskiriant, žinoma, krikščionis), turinčiai šiek tiek politinės nuovokos bei socialinės ambicijos ir dar vadinančiai save demokratine, — turėtų būti aišku kaip 2 × 2 = 4, kad ji negali rišti savo likimo su stovinčiais prieš liaudies teismą budeliais. Nes vis tiek diktatoriai žlugs ir su savim į prarają nusitrauks tuos, kurie tokiu ar kitokiu būdu ėjo jų gelbėti. O vis delto, neatsižvelgiant į tai, diktatoriai randa savo gelbėtojų ten, kur kiekvieno logiškai galvojančio žmogaus supratimu negalėtų rasti.

Didžiausiam visos pažangiosios Lietuvos visuomenės nusistebėjimui, „Liet. Žinios" praneša, kad valstiečių liaudininkų Centro žmonės p.p. Toliušis ir Strimaitis, atsisėdo prie derybų stalo su p. Voldemaru, t. y., tuo budeliu, kuris einant elementariškiausio teisėtumo dėsniais, turėtų būti atiduotas karo teismui.

Skaudi likimo ironija.

Mes kol kas nežinome, ką kalbėjo liaudininkų Centro atstovai su p. Voldemaru 3 valandų bėgy, bet kiek matosi iš „Liet. Žinių" vedamojo tuo reikalu, — tai liaudininkų Centras ko gero gali ir ilgiau negu 3 valandas pabūti su fašistine vyriausybe. Iš to seka, kad „tautinė vienybė", gali būti įkūrta, tarp kruvino fašizmo ir liaudininkų viršūnių demokratizmo. Ir jeigu tie žodžiai taptų kūnu, tai tuomet kartu su rusų rašytojum Gogoliu reiktų pasakyti: „Taip, pasauly yra visokių niekšybių". Tai kodel p p. Toliušis su Strimaičiu

negali padaryti vienos iš tokių niekšybių? Bet ką tai turi reikšti kovojančios už išsiliosavimą visos liaudies akyvaizdoje?

Jeigu liaudininkų partijos viršūnės, kurios visuose politinio gyvenimo kryžkeliuose afišuojasi kaipo uoliausios tikros demokratybės gynėjos, **dabatiniu momentu** fašizmo išnaikinimo klausimą mėgina išrišti prie bendro stalo su tais, kurie yra aršiausiais jo atstovais, — tai tą galima išanksto pavadinti ne kilniu politiniu žingsniu, bet paprastu liaudies reikalų išdavimu. Tegul susitarimas tarp liaudininkų viršūniu ir fašistinės valdžios neįvyks, mes irgi linkę manyti. kad neįvyks, bet vis tiek privalome savo atminty pažymėti gyvenimo faktą, rodantį, **kuriuo keliu šiandien** mėgina eiti liaudininkų Centras.

Mūsų įsitikinimu, fašizmo išnaikinimas Lietuvoj yra visos kovojančios liaudies reikalas Reikalas, kurio, prie dabartinių vidujinio gyvenimo sąlygų, negali imtis rišti jokiomis derybomis nė vienos politinės partijos viršūnės. Liaudis pradėjo kovą su fašizmu ir ji **kol neatsieks tikslo, nesustos puskely**. Mes giliai įsitikinę, kad taip, o ne kitaip galvoja ir visas liaudininkų partijos kolektyvas. Todel visai Lietuvos liaudžiai ir itin kovojantiems prieš fašizmą liaudininkų partijos nariams reikia gerai įsidėmėti tokius, tegul ir mėginiamuosius Centro žingsnius, — kad laikui atėjus žinoti, kaip pasielgti netik su fašistiniais diktatoriais, bet ir su tais, kurie nori ragiuti nuo jų stalo liaudies krauju pasriuvusio valstybinio ragaišio.

Ašarojančių krokodilų koncertas.

Nušvietę pereitame laikrašty Rygos kongresą faktų šviesoje, mes pabrėžėme, kad oficiozinė spauda pasinaudodama kilusiais kongrese incidentais, pradėjo skleisti visai sąmoningai provokacinius gandus, kad tuomi sustiprinus kritingą savo padėtį ir ypatingai iš murzinus socialdemokratus, kurie stovi kovos su fašizmu priešaky. Mūsų sprendimų teisimgumą patvirtino pastarieji įvykiai Lietuvoj. Bet nežiūrint į tai, šiandien mums norisi nušviesti plačiau tą koncertą, kurį pakėlė ašarojantieji Lietuvos krokodilai sąryšy su Rygos kongresu. Pažymetina ir tai, kad pirmuoju smuiku tame koncerte grojo abu fašistų oficiozai „Lietuvis" ir Lietuva; pašvęsdami net po kelis, sensancingais vardais pavadintus, vedamuosius, kaip „Pilsudskis, Plečkaitis ir Co", „Požemių diplomatija ir t. p. Tas viskas buvo daroma irgi su aiškiu tikslu, kad savo provokaciniu riksmu iš gązdinus šnipaiš apstatytas ir suvaržytas kairiąsias opozicines partijas, tikslu žūt būt jas privertus pasmerkti kongresą ir jo dalyvius

Kai del esančių „opozicijoj" krikščionių, tai jie susidariusią po Rygos kongreso situaciją, sutiko, kaip netikėtą dievo dovaną, numesta iš dangaus. Ir. p. Bistras „Ryto" 255 Nr, vedamajam, gan gudriai stengiasi tą situaciją išnaudoti savo partijos reikalams. Pasinaudodamas tautininkų išgąsčių ir isterika, diplomatiškai duoda fašistams suprasti, kad bus blogai, jeigu mūs nepriimsit į valdžią, nes: „Šiandien vyriausybei svarbu žinoti ne kas jos skiria nuo kitų grupiu (sup. krikščionių), bet kas yra bendra, kas jungia". Bendro suprantama daug.

Nenorėdami nuo krikščionių atsilikti, išpradžių sučirpo ir liaudininkų viršūnės „Liet. Žin." savo smuiku, prisidėdamos nors ir neaiškiu išgąščio apimtu balseliu prie bendros muzikos. Girdi, mes, liaudininkai, taip pat nekalti. O jeigu Voldemaras pasijutęs pavojui šauksis koalicinės pagalbos, tai gal ir mums, kaip nekaltėms avinėliams, duos portfeliuką. Nes juk prof Lašas ir po Tauragės įvykių viršūnių vardu atsiprašė ponų budelių ir dabar mes smerkiame tuos, kurie nori parduoti tėvynę, net esame pasiryžę ją ginti jeigu ir Plechavičius pašauks kovon.

Bet mus tik viena džiugina, kad LSOPCK, nežiūrint, kad fašistai jį už gerklės nutvėrę šaukė: „pasisakykit jūs tautos išdavikai, pasmerkit kongresą, nes k taip—bus blogai", — užteko kaip ir visada pilietinės drąsos pareikšti: „*Mes tik viena* galime pasakyti: kuomet mūsų politinio gyvenimo sąlygos leis mūsų Partijai viešai ir nevaržomai ištirti reikalą, partija tai padarys ne del mūsų priešų paraginimo, bet kad turėtų savo tarpe aiškius vidujinius partinius santykius, kaipo moralinį pagrindą sutapusiai išlygintai, širdingo draugiškumo jausmu sustiprintai idejinei *partijos darbuotei*". (Sociald. 45 Nr. „Mes atsakom").

Veliau, apsidairiusios ir „Liet. Žin.", kad p. Voldemaras su koalicija susiskubina, ir jos gal per toli nuėjo, 258 Nr. vedamajam, pradėjo daryti visai kitokias išvadas: „tegul į šią kongreso dalyvių dalį (sup. s. d.) meta akmenį tie, kurie patys yra be nuodėmės"...

„Tačiau kur tie mūsų be nuodemės" politikai? Štai „Lietuva" ir „Lietuvis" išsijuosę pliekia kairiuosius už Rygos kongresą, primindami „Pajaujo istoriją", Tauragę ir net Petrapilio Seimą... Bet ar pagalvojo šluodu oficiozai, kieno naudai dirba jie, pūsdami iš žarijų liepsnas mūsų išstumtame iš pusiaus viso vidaus gyvenime?"...

Ir „Liet. Žinios', gerai apgalvojusios viską, toliau daro sekančias išvadas:

„Tačiau būtų didžiausia klaida žiūrėti į Rygos kongreso įvykius tik šituo atžvilgiu ir už viską kaltinti tik lenkų intrigas. Mes nežinome, dar kiek yra pagrįstas *faktas* (paf. „L. Ž.") Vikonio revelecijos"...

Todel:

„ Savaime yra aišku, kad be tikslaus atsakymo į šituos klausimus negalima padaryti objektingų išvadų ir del Rygos kongreso įvykių".

Vadinas, „Liet. Žin." vėlesniam savo Nr. padarė atgailą, darydamos visai pamatotas ir teisingas išvadas. Netenka abejoti, kad joms už tai nuo „tikrųjų" patriotų, kaip ir visiems kitaip monantiems, teks labai lengvai fašistų dalinamas „tėvynės išdavikų" vardas.

Palikdami nuošaliai „L. Ž.", atsikreipsime prie

tų visažinančių „tėvynės gelbėtojų“, kurie „be nuodemės“ ir už tai daro iš visko galutinas išvadas. Tie visi ponai, liedami nekaltų krokodilų ašaras „Lietuvy“, „Lietuvoj“ ir „Ryte“, be dvejonių apšaukė emigrantus socialdemokratus, (išskiriant provokatorių Vikonį) tautos išdavikais, kurie atsižadėjo Vilniaus ir visą Lietuvą pardavė Pilsudskiui O tas grobonis Pilsudskis, neatsižiūrėdamas į tai, kad visa Lietuva šaukia „mes be Vilniaus nenurimsim“, šmakšt ir nupirko iš tų pardavikų netik Vilnių, bet ir visą nerimstančią Lietuvą.

Ponai fašistai — budeliai! Jeigu tamstos nespekuliuotumėt Vilniaus klausimu savo su bankrutijusio biznio reikalams ir jeigu tamstų tikslas būtų ne šlykšti provokacija, bet noras rimtai pažvelgti į dalykų esmę, — tai pirmon eilen būtumėt persispauzdinę užsienių politikos klausimu priimtą kongrese rezoliuciją ir ją atydžiai perskaitę, tomet neskelbtumėt tokių nesąmonių ir nevartotumėt tokios pigios demagogijos, kaip vienintelio išsigelbėjimo ginklo. Juk kongrese buvo priimta ne vien Lenkijos, bet visų kaimyninių valstybių atžvilgiu rezoliucija, kurioj be jokių už kulisinių diplomatijų, aiškiai buvo parodyta, prie ko privedė avantiurištinė p. Voldemaro užsienių politika, nustatydama visos Europos viešąją opiniją prieš Lietuvą. Bet tautininkai ir klerikalai apie tai visiškai nutylejo, neužsimindami nė žodžio. Nutylėjo delto, kad jų demagogiškom gerklėm rupėjo visai kiti dalykai. Būtent, kaip su provokuoti visuomenė ir atkreipti jos dėmesį nuo katastrofingos tiek vidaus, tiek užsienių mūsų krašto padėties.

Mes, socialdemokratai, šiandien nežinome nė vienos politinės partijos Lietuvoj, kuri slaptosios diplomatijos pagalba nebūtų vedusi derybų su Lenkija. Vedė derybas krikščionys demokratai Kopenhagoje ir Luganoj. Megino derėtis p. Šleževičius, gavęs iš vino autoretingo krikščionių lyderio sutikimą, kad jie jokios demagogijos del to prieš liaudininkus neves.. Pagaliau ir pats p. Voldemaras, kuris dabartinėj savo deklaracijoj įrašė santykių užmezgimo galimumą su Lenkija, įvairiais keliais mėgino kalbėtis. Dargi siuntinėjo prof. Herbačevskį, kad tas patirtų lenkų visuomenės nusistatymą ir paruoštų dirvą. Ką tai visa reiškia ponai, ašarojantieji krokodilai? Manome, kad jūs patys būdami politikais „be nuodėmės“, tai gerai žinote ir jai bus reikalo, galėsime tą klausimą ateity nuodugniau panagrinėti. Bet dabar mums svarbu pabrėžti, kas kita.

Mes niekad nesivadovaudami jokiais diplomatiniais sumetimais, savo nusistatymus visados, ant kiek leidžia gyvenimo salygos, pareiškiame atvirai, išeidami iš principinių socialdemokratų programos dėsnių. Šiuo atvėju mes pasielgem taip pat. Kongrese priimta užsieniu klausimu rezoliucija nėra kosk nors momento sugalvotas išmišlas, bet mūsų senas principinis nusisiatymas. Tą nusistatymą, užsienių politikos klausimų mes pareiškėme ne išimtinai Lenkijai, bet sanykiuose su visomis kaimyninėmis valstybėmis, — kuris mūsų supratimu, yra naudingiausias darbo Lietuvai. Bet anaiptol, tos rezolucijos nelaikome dogma, su kuria kiekvienas privalo sutikti. Priešingai, kiekvienas gali kritikuoti ir reikšti savo pažiūras, nurodydamas jo supratimu blagąsias rezoliucijas puses. Tik žinoma ponai ne taip naiviai ir demagogiškai elgtis, kaip tamstos, kurie dargi nepatiekėt visuomenei susipažinti jos teksto. Kam gi be reikalo vartoti piemeniškas būdas, išvirkščiais kailiniais baidyti visuomenę? Vis tiek, ji gerai žinodama tamstų provokacingumą, tuo babaužiu nepatikės.

Kas liečia socialdemokratu nusistatyma link Lenkijos, tai visiems gerai žinoma, kad s. d. frakcijos vardu esant mūs partijai valdžioj, drg. Steponas Kairys ne dviprasmei pareiškė, kad laikymas tokios nenormalios padėties tarp Lenkijos ir Lietuvos yra labai pragaištingas krašto ūkiui ir kad būtinai reikalinga užmegsti ekonominiai santykiai su Lenkija. Nežiūrint į tai, kad šis Kairio pareiškimas, rado didžiausio pritarimo Lenkijoj ir lenkų spauda daug apie ji rašė, bet tuomet niekas nebuvo pakėlęs tokio isteriško škandalo, kai dabar. Nes visos politinės partijos tą dalyką laikė būtinu. Nors dabar „Lietuvis“ 253 (kuris anuomet tylėjo) traktuojo Kairio pareiškimą taip pat tėvynės išdavimu Vadinas, riksmo priežastys yra kitur. Bet pirm negu jų ieškoti, mes turime pareikšti, kad punktas užsienių rezoliucijoj, kuris liečia Lenkija, tėra tik papildymas ano s. d. frakcijos pareiškimo. Rezoliucijoj aiškiai pabrėžiama, kad su Lenkija reikia pradėti *tuo tikslu* diplomatiniai santykiai, t. y., derybos, kad **taikos keliu** išspręsti tarp abiejų valstybių ginčijamus klausimus ir sureguliuoti tuos nenormalius santykius, nuo kurių kenčia abi valstybės. Tam, kas žiūri bešališkai ir rimtai į dalykus, Ir kas skaitė atydžiai rezoliucija, aišku, kad mes neparduodam *nei Lietuvos nei Vilniaus*. O kokių vaisių pasieks per derybas tie kurie jas ves,— mums tai dabar nerūpi. Mes tik pareiškėme, kad kaipo tikriausią visu ginčijamų klausimų išprendimo kelia, matome *ne ginklą*, bet betarpišką taiku susipratimo kelią. Todel, objektingai žiūrint į dalykų esme, rodos nėra del ko kelti išteriško riksmo ir esant patiems kraujuotiems ir murziniems ant kitų pilti demagogiškų pamazgų kibirus. Bet čia ir glūdi visa paslaptis, kad tiems išsižiojusiems ponams rūpi visai kas kita. Ašarojančių krokodilų koncertą jie sąmoningai kelia del kitų priežasčių ir tikslų, kurie labai lengvai randami.

Tautininkai, smurto keliu užgrobę valdžią į savo rankas ir bėgy 11 mėnesių savo šeiminkavimo, pagalbą įvairių provokacijų ir kruvino teroriškinio režimo, išmušę krašto gyvenimą iš pusiausviros, — galop pajuto, kad sėdėti ant karininku durtuvų ilgiau negalima. Bet fašistinė anbicija, taipat neleidžia prisipažinti visako kaltininkais. Todel, pasinaudodami Rygos kongreso incidentais, griebėsi, nelyginant skęstantis žmogus už šiaudo, ir pradėjo lieti nekaltas krokodilų ašaras, tikslu suminkštinti užsispyrėlių krikščionių ir liaudininkų viršūnių širdis.

Žiūrėkit, jūs bešridžiai socialdemokratai parduoda Lietuvą, o jūs nepadedant mums, skęstantiems, ją gelbėti, *nepritariat* mūsų politikai.., nenorit pridengti savo partijų vardu mūsų „ideališkų“ darbelių.

Tikslas aiškus. Užmaskavus gražiais žodžiais savo tikslus, suskaldyti trokštančius valdžios krikščionis ir liaudininkų viršūnes—ir tuomi sudarius šiokią-tokią

koaliciją, sustiprinti savo padėtį, o kam nors atsitikus—pilotiškai nusiplauti rankas. Štai čia ir yra šuo pakastas, čia ir yra to riksmo priežastis ir siekiami tikslai Kad tai faktai — matome šiandien. Tautininkai pasistengė per įvairius Apaštališkojo sosto pasiuntinius padaryti į kai kuriuos įtakingesnius katalikus „nepolitikus" spaudimą, kad tie paragintų užsispyrėlius krikščionių bloko lyderius, susitarti su dabartine vyriausybe. Tą užmaskuotą žingsnį matome padaryta „Lietuvos" 257 Nr., kur įtakingesnieji kunigai ir šiaip katalikai spauzdina grandų straipsnį *„Svarbiuoju momentu atsiliepkime"*, kuriame žūt būt raginama krikščionis susitarti su diktatoriais. Be to, paskutinėmis laikraščių žiniomis p. Valdemaras, pasinauduodomas liaudininkų viršūnių naivumu, pasikvietė ir jas prie savo kruvino stalo deryboms. Ir galop noroms, nenoroms išlindo yla iš maišo.

Ar pasieks tautininkai krokodiliškoms ašaroms savo tikslų ir ar išgers pasirašydami sutartį, kademai su liaudininkų viršūnėmis jiems budelių siūloma liaudies kraujo taure—kol kas sunku pasakyti. Bet viena aišku kad Darbo Lietuva, kuriai ant savo pečių tenka vilkti tą kruvinąjį fašistų jungą — niekados nepatikės toms krokodilų ašaroms. Po to, kai Smetonos—Valdemaro—Plechavičiaus gau'a, kruvinojo teroro pagalba, laisvus piliečius pavertė įvairių niekšų vergais, pūdo šimtus nekaltų žmonių kalėjimuose, užgniaužė spaudą ir visą politinį bei kultūrinį liaudies gyvenimą, — jokiais provokaciniais riksmais ir „patriotiška" isterika neišgązdins jie tų kam rūpi šviesi Lietuvos ateitis. Kuomet kova su fašistiniais tiranais revoliucinės liaudies ir kareivių dalies iš skambios, ir tuščios frazeologijos nukalta į gyvenimo realybę, ir pasidarė gyvenimo būtenybe, — jos jokis spaudimas ir žudymai nesustabdys. Kiekvienam galvojančiam žmogui aišku, kad žmonijos masių krauju, ašaromis bei šlykščiomis provokacijoms, galima tą kovą bent *kiek sulaikyti, bet ne sunaikinti.*

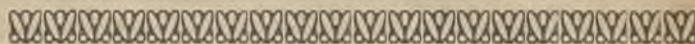
Ir mums, socialdemokratams, daugiau kaip aišku, kad atsikratinimas tos fašistinės gaujos, kuri kilniais tautiškais obalsiais pridengusi reakcingos Lietuvos buržuazijos bei dvarininkijos reikalus, ginklo keliu pagrobė valdžią į savo rankas — demokratiškomis priemonėmis jokiu būdu negalimas.

Todel socialdemokratai, kurie Vilniuje 1895 m pirmieji iškėlė demokratiškos Lietuvos Respublikos reikalavimą, šiandien iš to pat Vilniaus, *nesikviesdami nieko į pagalbą* ir giliai tikėdami, kad *pačiose Darbo Lietuvos masėse užteks jėgų tai kovai,* — drąsiai kovoja už tos respublikos tikrą įgyvendinimą. O jeigu kokie parsidavę niekšai, pasinaudodami komplikuota politine padėtimi ir dargi bijodami parodyti savo murziną veidą, tiek Vilniaus krašte („Vilniaus Aidas" 134 Nr.), tiek Lietuvoj, stengiasi visomis jėgomis mūsų idejos darbą drabstyti su purvais laikydami jį provokacija, — tai tas mums nė kiek nepakenks.

Vokiečių socialdemokratijos kūrėjas Bebelis visai teisingai kartodavo: „Jei buržuazija mane giria, tai aš, turbūt, ką nors žiopliško padariau". Bet jeigu buržuazija ir jos niekšingieji pakalikai (kurie net kai kada save per socialistus rekomenduoja) nerdamiesi iš kailio keikia, tai mes nė kiek neabejodami, vadovaujantis ta geniale Bebelio mintimi, turime pasakyti—*kad stovime ant teisingo kelio.* Nuo to kovos kelio, mus nenukreips jokie, niekuo nepamatuoti isteriški riksmai, šmeižtai ir provakacinė demagogija.

Baigdami savo straipsnį, mes tik norime pakartoti labai atatinkančius šioms dienoms žodžius, pareikštus LSDP atsišaukime 1905 m. cariškos reakcijos laikais: „Už ginklų seni ir jauni! Gana tiems budeliams persekioti kiekvieną mūsų žingsnį; gana nekaltus žmones kišti į kalėjimus; gana grūdus į Sibirą ir katorgos darbus geriausius mūsų sūnus. Vykim juos lauk iš Lietuvos!.."

(LSDP atsišaukimas spauzdintas Vilniuje 1905 m.).

PASMERKTIEJI.

Del laisvės kovėsi ne vienas
brolijos vargstančios narys.
Kalėjimų paliks jie sienas,
ir jiems varnai kapos akis.

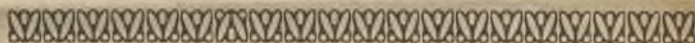
Sušaudys juos... Ir baltas sniegas
krauju raudonu aplašės.
Tuoj gaubs ir juos ramusis miegas,
o budelių ginklai žvangės.

Bet greit suluš tyronų galė,
naudotojų valdžia sugrius,
ir liaudis reikš greit savo valią,
ir greit vargšams pasaulis bus.

Jau greit prašvis giedresnės dienos,
laisviau kvepuoki, žmonija
Nebus kankinamas nė vienas,
laisva bus darbo brolija.

Sušaudys juos... Varnams bus puota
būriais draskys, kapos akis —
sena tvarka greit bus nušluota,
ir laisvės vasara sušvis.

K. Žvaguitis.

Lietuvos politinių emigrantų žodis.

Lietuvos fašistinėj spaudoj dažnai afišuojama mintis, kad į užsienius išbėgusieji emigrantai yra provokojami Plečkaičio, Paplausko ir kitų įtakingesniųjų asmenų, — tikslu tam, kad pagrovus „tikrųjų Lietuvos sūnų" valdžiai pamatą ir pačią Lietuvą nustūmus į bedugnę.

Mes, emigrantai, tikriau pasakius, darbo liaudis, kovojanti užlaisvąjį rytojų, esame priversti savo besiveržančių jausmų atsiliepti tuo reikalu socialistinėj spaudoj.

Ach, ironiškieji ponai, argi, jūsų sąmonė, persipildžiusi Lietuvos darbo sūnų krauju, pradėjo jau kvaišti,

Nejaugi žmogus, kunigelių, o kartu ir jūsų išmanymu, yra ištikrųjų molio šmotas, ir kas kaip norės, taip galės ant savo kurpalio temti.

Kodel jums, sutrūniejusieji Lietuvos ponai, nepavyko nė vieno sąmoningo Lietuvos piliečio ant savo kraugeriško kurpalio ištemti?

Tik jūsų psichologija yra įs tikinusi, kad žmogus — ištikrųjų molio šmotas; taigi reikėjo labai daug prisilipdyti sau ištikimų pastumdėlių, vargstančiosios liaudies sūnų, kraujagerių.

Jei ir jums tai pavyko pasidaryti, tai ne sąmoningus Lietuvos piliečius, bet tik kriminalistus, parsidavėlius už skilvį. Ar gi jau negali skaitytojui būti aišku apie tų „poniukų" psichologiją.

Jei tiems, viduramžių inkvizitoriams, nėra dar aišku apie jų pačių kvailus įsitikinimus, lai prisistatydina jie Tauragės įvykį, vargstančiosios Lietuvos darbo žmonių žuvusius sūnus, jų inkvizitoriškas kankynes, jų kerštingąjį jems kraują.

Kas gi tą masinę minę buvo suagitavęs stoti ginklu rankoje prieš jūsų kraugeriškus darbus?

Kas vertė mus palikti badaujančias savo žmonas, mažučius kūdikius ir eiti į kovotujų eilės prieš Lietuvos darbo žmonių žudytojus?

Kas gi vertė, pavyzdžiui, jauną, socializmo kovotoją, ką tik pradėjusį žydėtį, Kazį Mažeika pasiaukoti į jūsų, budelių, nagus?

Mes pasakysim skaitytojams ir Lietuvos budeliams, kad niekas.

Vien tik jo švenčiausieji visuomeniniai jausmai vertė, kaipo brangų ir amžinai neušmirštantį mūsų širdyse socializmo kovotoją, pasiaukoti Smetono ir Voldemaro budeliams už vargstančiosios ir badaujančiosios Lietuvos liaudies teises, už tuos siratėlius, kurie gyvuliškose sąlygose šiandie gyvena.

Kas gi vertė ir verčia eiti į jūsų tuos Sibiriškus kalėjimus Lietuvos darbo liaudį: jaunus ir senus vyrus, žmonas su mažučiais kūdikiais ir kęsti badą ir šaltį, ir be to, dar visokius inkvizitorių mušimus pernešti ant savų veidų?

Ot, jūsų „ponai", juokingoji logika, jog žmogus yra molio šmotas,—taigi kodel nesiskubinat prisilipdyti sau „išrinktųjų", o jei pritrūks molio—blogai tada pasirodys.

Mat, iš jūsų, praeities piliečių, logikos išeina, kad ir mes, emigrantai, ne molio šmotas,—bet sąmoningi Lietuvos darbininkai! Pilni mes ir Lietuvos liaudis yra per save sąmoningai persipildę saulėto rytojaus dvasia. Todel ir šiandie, kuomet mes buvom priversti Smetonos ir Voldemaro kruvinos rańkos apleisti savo žmonas, mažučius kūdikius ir savo gimtinės kampelį, nereikalaujame nei nuo vieno provokacinių žinių, bet tebesam tais pačiais savo grynais įsitikinimais ir kiekvieną akimirksnį esam pasirengę stoti į kovos lauką ir sutriuškinti ant Lietuvos darbo žmonių esamus gyvuliškus žabangus—fašizmą, su jo supuvusiąis viduramžių palaikais, ir atkeršyti už mūsų nužudytus kovoje draugus; atkeršyti jums, nepersotintiems grobikams, už mūsų kruvinai uždirbtą turtą, kurį surijus jums, grobikams, mūsų žmonos ir kūdikiai turi šiandien mirti badu.

O afišuojamieji Lietuvos fašistų spaudoj asmenys t. y. drg. Plečkaitis, Paplauskas ir kiti manantieji jūsų asmenys yra ne kas kitas, kaip tik mūsų pirmutiniai kovos draugai, kurie ir gi yra pasirengę žūti kovoj už Lietuvos darbo liaudies laisvę, brolišką gyvenimą.

Mes kviesdami Lietuvos liaudį kovon prieš Smetono ir Voldemaro pražutingasias liaudžiai kilpas, ir prieš jų paskirtai vargstančiai liaudžiai budelius, visu pasiryžimu šaukiam: Kovon draugai, prieš kraujagerius!

Šalin liaudies provokatoriai!

Šalin Lietuvos darbo liaudies sūnų kraujageriai, Smetona ir Voldemaras!

Lai vargstančiosios Lietuvos liaudies sūnų kraujas tekrenta ant budelių sukietejusių sąmonių ir teparodai laisvojo pasaulio draugams, kad gana jiems kraujo gerti!

Mirtis Lietuvos fašizmui!

Mes kovosim su Lietuvos fašistais tol, kol nebus įvykinti Lietuvos darbo liaudies norai.

Seminaristas *P. Paulauskas.*

Politinių emigrantų vardu pasirašo: *Pavilas Matutis, Petrauskas Stepas, Kristupas Bartulis, Petras Nadzeiaa, Petras Zelenka ir Vladas Jankauskas.*

Socialistų laimėjimai Lenkijoje.

Šių metų pavasarį, Lenkijoje pradėta miestų ir valščių savivaldybių rimkimai. Valdant reakcinėms jėgoms, daugelyje vietų rimkimų nebuvo jau nuo 7 metų. Miestų ir valščių buvo visai apleisti, ypač ten, kur sėdėjo, vadinamieji „endekai", visokio plauko buržuazija, nacionalistai, kuriems ne liaudies reikalai rūpėjo, bet savo asmeninis biznis.

Del to, miniose kas kart didėjo nepasitenkinimas, kuris ir privertė dabartinę valdžią paskirti rinkimus.

Rinkimai buvo paskirti ne iš karto, bet atskirais miestais ir apskritimis. Darėsi įspūdžio, kad valdžia lyg bandytų teirauties, ar galima leisti rinkimai, ar dar ilgiau laukti. Žinoma, visos dešiniosios partijos labai nenorėjo rinkimų. Mat, tas jų šeimininkainui turėjo padaryti galą. Jų spauda, slėpdama tikrą veidą, baugino kitus ir balševizmu ir tautinių mažumų viešpatarinu ir anarchija, žodžiu, buvo paleista visa sunkioji artilerija. Viskas veltui. Rinkimų politikoj, kurios laikėsi valdžia, daug nusvėrė Varšuvos miesto rinkimai Mat, dabartinės valdžios šalininkai ir gi nesnaudė. Jie organizavo aplink save visus tuos palaiduosius rinkėjus, kurie pavyko sumedžioti įvairiais vidaus santykių taisytojų obalsiais (naprawiacze „sanatoriai"). Varšuvos rinkimai parodė, kad toks darbas duoda gerų vaisių: „sanatoriai" surinko ir jų pačių nesitikėtą balsų skaičių. Po Varšuvos pasisekimo, rinkimai buvo paskirti visoj eilėj miestų. Galima pasakyti, kad maža beliko svarbesnių miestų, kur nebūtų buvę rinkimų. Savivaldybių rinkimai mums atnešė malonią naujieną. Visose vietose žymiai laimėjo kairysis sparnas, o daugiausia Lenkijos Socialistų Partija (P.P.S.). Ji surinko žymų skaičių balsų ir valsčiuose, o miestuose daugely vietų gavo obsoliutinę balsų daugumą, ir beveik visur išėjo pati stiprioji.

Taip, kad mūsų draugai socialistai dabar stovi tvirtai ir visur daroma milžiniškos įtakos miestų rinkose, nuo ko tik džiaugtis reikia. Tą įvertiną ir plačios darbo žmonių minios: jos vis gausiau ir gausiau spėčiasi aplik raudonąją darbininkų vadų veliavą.

Po socialistų, pramoningose vietose stipriausi buvo komunistai. Bet kadangi viešas jų partijos veikimas valdžios uždraustas, tai per rinkimus jiems tekdavo sąrašai statyti kitokiais vardais. Daugely vietų net ir tokie sąrašai buvo panaikinti (formalybės priežaiščių norint nesunku rasti). Tačiau ir už panaikintus sąrašus komunistų šalininkai sinpatingai balsuodavo. Žinoma, tokių lapelių nepripažindavo. Bet jie būdavo suskaitomi, ir mes dabar iš to turime žinių, kiek tvirti Lenkijos komunistai.

Valsčiuose, kur pilietinis susipratimas menkas, visokie buržujų agentai atvirai ir dangstydamies demokratybe, dar gerai galėjo drumsti vandenį ir jame gaudyti žuveles. Taip, kad valsčių savivaldybių sudėtis išėjo labai marga. Vis tik ir valsčiuose matytis pakairėjimo.

Bendrai paėmus, praėjusių savivaldybių konpanija

mums parodė, kad Lenkijos gyventojų masės jau pradeda leistis iš apatijos, kur jas buvo apėmęs visas pokarinis laikotarpis. Tas gana ilgas laikas davė gražios progos įsitikinti darbo žmonėms, kad jokia valdžia, nei endekų, nei „sanatorių", nei koalicinė nepastatys liaudies reikalų patenkinimo savo politikos pagrindan. Įsitikino tos minios ir nutarė eiti prie to, kad valdžia galų gale atitektų darbininkų reikalų gynėjams.

Rinkimu rezultatų akivaizdoje ir dabartinė valdžia paėmė aiškiesnį kursą Kai prieš keletą mėnesių dar niekas nežinojo, kaip bus su seimo rinkimų tvarka ar pasiliks senoji, ar ji bus pakeista, — tai šiandien jau aišku, kad endekų norai nuėjo niekais ir demokratiškas rinkimų būdas pasilieka, nors prieš jį ėjo devynios nacionalistų, monarchistų ir klerikalų galybės. Šita „treybe" dar, matyt, stengsis atlaikyti kai kurias pozicijas, bet bendras pranešimas daugiau, negu tikras. Nėra jokio abejojimo, kad kaip per savivaldybių, taip ir per seimo rinkimus, vyriausia laimėtoja bus L. S. Partijai Laimėjus demokratijai rinkimus ir valdžios politika turės pasikeis i; bent turės labiau atsižiūrėti darbo žmonių reikalų, negu kad ligi šiol buvo. *D. S.*

Laiškai iš Vakarų Lietuvos.

1.

Važinėdamas pastaruoju laiku po provinciją, įsitikinau, kad visos kalbos, būsią mūsų provincijoj ramu — grynas prasimanymas, Kaimiečiai kažko laukia, o policija susirūpinusi tvirtina, kad Lietuvaj neramu. Iš to jau aišku, kad tautininkams nepavyko gauti taip jiems reikelingas kaimiečių pasitikėjimas ryšy, su tuo policija yra įspėta nežiopsuoti. Daug prisideda prie provincijos jaudinimo ir jaunieji kunigeliai, krikdemų auklėtiniai. Jie viešai ir slaptai agituoja prieš tautininkus ir ragina vis remti krikdemus ir ūksąjungą. Tai daroma ne delto, kad jie būtų demokratai ir norėtų konstitucinės tvarkos Lietuvoj. Jiems pirmon galvon rūpį, siųsti tautininkus patvorin ir kurti Lietuvoj katalikiškąjį rojų, kuriam dievas ir popiežius būtų svarbiausi propogandos ir kovos įrankiai. Takart, jausdami, kad Lietuvos žmonės yra gana demokratiškai nusistatę, kridemai toliau tęsia didelių demokratijos šalininkų komedijas.

Kaimo daugiau, prasilavinę žmonės nepritaria dabartinei tvarkai. Išskyrus dvarininkus ir stambesnius ūkininkus, dauguma kalba, kad diktatūra ir fašizmas grąžins į Lietuvą šiauruosius karo laikus, kuriems pamatus jau stato dabartiniai sufašistėję Lietuvos valdovai ir su fašižmo idėjomis flirtuojas krikdemai.

Pastaruoju laiku Lietuvoj vykdoma visa eilė karo lauko teismų. Jų sprendimai slepiami ir visuomenė apie juos sužina tik iš gandų. Šiomis dienomis karo lauko teismai sprendė bylas Marijampolej (rodo 7 žmonių) Raseiniuose (18) ir Kaune. Sprendimų dar neteko patirti. Greta karo teismų, varoma baisi provokacija. Varnių koncentracijos stovyklos sargyba dažnai leidžia gandų apie sukilimus Lietuvoj ir pačioj stovykloj ir tarp politinų laiko savo šnipus provokatorius, kurie keičiami, juos pažinus. Kai kurie šnipų, norėdami įgyti pasitikėjimo, asimiliuoja pabėgimus. Tais ir kitais būdais norima išprovuokuoti varnius, kur dabar yra daugiau kaip 200 politinių kalinių. Tai sudaro tokį biaurų įspūdį Lietuvoj, kad žmogus norėtum spiauti ir vykti į katorginį darbą Brasilijon, negu kvepuoti provokacija ir reakcija persisunkusiu Lietuvos oru.

Tautininkai tęsia su krikdemais ir ūksąjunga derybas del koalicijos. Kurie, kurios apgaus, dar nežine. Tačiau jau tenka patirti, kad krikdamai yra nusistatę bendradarbiauti su tautininkias. Faidutti Voldemaras pažadėjo, kad bus remiama finansiskai ūksąjunga ir katalikybė Lietuvoj. Gal krikdamai tuoj pradėtų broliauti su tautininkais, bet jiems nepatogu ūmai pasukti atgal savo politinis režimas ir del tos priežasties, kaip jau minėjau, jie gana artistiškai vaidina politinę komediją.

X. Y.

2.

Pirmasis „Pirmyn" numeris padarė labai gerą įspūdį Kaune. Jei jis būtų pardavinėjamas viešai tai per vieną dieną būtų galima išplatinti porą tūkstančių egzempliorų. Taip mūsų žmonės yra išsiilgę drąsaus, teisingo ir atviro žodžio, kurio jau 11 mėnesių negirdi ir dar nežinia, kada prablaivės tautininkų cenzūros ir smurto suterštos Lietuvos padangės. Dabar „Pirmyn" graibomas iš kišenės su dideliu pasitenkinimu ir skaitomas tų, kurie gyviau ir griežčiau į mūsų tautos reikalus reaguoja. Tarp jų yra nemažai ir tavo pažįstamų. Jie labai patenkinti, kad tau ir kitiems pavyko ir labai sunkiose sąlygose leisti taip visiems reikalingas laikraštis. Jis Lietuvos gyvenime turės suvaidinti svarbų vaidmenį. Neatsižvelgiant skleidžiamų nesąmonių, kad „Pirmyn" finansuoja lenkai, jis bus galingas įrankis kovoj su mūsų fašistais, kurie žut, ar būt yra pasiruošę sumusolininti mūsų kraštą. Veskit nieko nebodami su Lietuvos žalmarškiniais fašistais kovą užsieny, o mes jums padėsime viduj. Nepasitenkinusių skaičius kasdien didėja, tat nėra mažausio abejojimo, kad mažojo Patašonuko Valdemaro fašistinę gvardiją suvarysime į ožio ragą.

Kalbant apie Lietuvos fašistus, reikia pažymėti, kad pastaruoju laikų veikimas sustiprėjo. Grįžę iš Romos mūsų kariškiai, uolaus fašistų agento pono Šebedevo padedami, paruošė planus fašistų darbams Lietuvoje. Jie išleido „tautinės gvardijos" statutą, kuriuo „Lietuvos karalystės teritorija" dalinama, panašiai kaip ir Italija, į 18 apskričių Kiekvienam apskrity numatoma sudaryti fašistų būriai, kurie, sujungti su fašistų Centru Kaune, valdys ir tvarkys visą Lietuvą. Lietuvos fašistų uniforma bus žali marškiniai ir kažinkokios keistos juodais kaspinais papuoštos „mickės". Prie aukštųjų karininkų kursų Panemunėj prasidėjo fašistų militarinis mankštas, kuriame dalyvauja kelios dešimtys „Neo Lituanijos" studentų. Jie bandė pritraukti prie „tautinės gvardijos" kunigo Krupavičiaus „vaiską"—ateitininkus, bet vienas žioplys karininkas tautininkas, visą reikalą „supeisavo". Jis savo draugams fašistams pasakė, kad „tautinei gvardijai" susidarius, reikėsią apsidirbti su nenuorama Krupavičium, kurs pats vienas norįs Lietuvoj viešpatauti. Apie tai sužinojęs katališkas vaiskas nuo alianso su tautininkais atsisakė ir dabar skubiai rašo statutą savo fašistinei grardijai, kurios vyriausias šefas bus Krupavičius, o jo adjutantai — „vytautininkų" ir „keistudininkų" korporacijų vadai.

Į tuos fašistų pasiruošimus su dideliu nerimavimu žiūri lietuvių visuomenė ir didelė karininkų dalis. Visuomenė bijo, kad fašistų „tautinės gvardijos" su Lietuvos karalystės teritorija" neprivestų Lietuvą prie naminio karo, nes žmonės yra labai pasipiktinę ir „žalmarškiniais" ir juos proteguojančia vyriausybe. Kalba

Kaune, kad mūsų „žalmarškini“ jau yra susitarę su italų juodmarškiniais del pagalbos pinigais ir amunicija. Netikėtina! Tačiau, atsiminus, kad dabartinės vyriausybės „renome“ yra visiškai nusmukusi viduj ir užsieny ir kad ji tai neatsižvelgdama, būtinai nori pasilikti prie valstybės vairo, reikia manyti, kad tie gandai turi rimtą pagrindą. Del savo pekliškos ambicijos tautininkai „nepabrezgajut“ ir itališką lyrą. Iš to gali spręsti, kaip jaučiasi Lietuvos demokratinė visuomenė.

Karininkų dauguma jau apgailestauja gruodžio 17 d. smurstą. Jie nerimauja ir labai norėtų karštuolių padarytą klaidą atitaisyti, bet neranda tam būdo. Pavojinga traukti kariuomenę į politinę balą, bet jei fašistai nenurims, tai dar nežin'a, kas bus. Padoresni kariškiai nieku būdu nesutiks, kad Lietuvą valdytų trumpakelniai žalmarškiniai.

Nerimauja mūsų kariai ir del santykių su Lenkija. Niekam nėra paslaptis, kad anglų vyriausybė atšaukė savo atstovą Pabaltėj Vuaną del jo nesugebėjimo sulaikyti latvius nuo prekybos sutarties su Sovietų Rusija ir dar delto, kad jis nebuvo pakankamai griežtas ir nemokėjo, ar negalėjo paveikti lietuvių vyriausybę anglams pageidautina kriptimi. Mat Vuanas buvo tipiškas anglas, biurokratas ir, neturėdamas lankstaus diplomato talento, neatitiko anglų reikalams Lietuvoj ir dabar keliauja sveikas toliau į šiaurę į Švediją, kur anglų interesai yra tinkamai apsaugoti. Jo vieton, kaip tenka patirti, žadama atsiųsti „griežtesnis“ diplomatas, kurs, kaip jau numatoma, pradės savo kampaniją nuo įteikimo kredencialų prezidentui. Anglijos norai ir pageidavimai būsią pareikšti labai diplomatiškai, bet kartu tokia forma, kad Lietuvai reikesią pasirinkti, arba Sovietų Rusiją, arba Angliją.

Tai patvirtina maršalo Pilsudskio reikalavimas, kad Prancūzija ir Anglija likviduotų Lenkijos ir Lietuvos ginčą del Vilniaus. Anglų ir prancūzų diplomatai Varšuvoj tai pažadėję padaryti ir dabar mėginsią savo pažadėjimą įvykdyti. Kas iš to viso išeis—sunku pasakyti, bet visiems yra aišku, kad dabartinės lietuvių vyriausybės politinis kursas ir Lietuvos valdžios forma neturi pritarimo užsieny, kurs labai skeptiškai žiūri į mažo krašto labai plačias diktaturiškas ir fašistiškas užgajas. Yra dar ir daugiau opių klausimų, del kurių nerimauja mūsų visuomenė ir geresnėji karininkijos dalis, bet apie tai vėliau.

Baigdamas savo laišką, turiu dar pažymėti, kad krikščionių demokratų 42 taryba vienu balsu atmetė tautininkų pakvietimą bendradarbiauti valdžioj. Tautininkų naudai išėjo lygiai du 00, nes niekas nebalsavo prieš rezoliucijos ir niekas nesusilaikė. Tačiau ir tai neturėtų nieko apgauti del krikdemų norų. Jie dabar mato sau daugiau naudos būti „opozicijoj“, nes prieš referendumą yra nusistatęs visas kraštas. Bet jei krikdemai vėl paimtų į savo rankas valstybes vairą, tai Lietuvai iš to naudos nebūtų. Tat reikia tikėt s, kad į Lietuvos vyriausybę vėl griš demokratija, kuri tuo tarpu geriausiai mūsų krašto reikalavimams atitinka.

P.

Kaunas, 11.XI.

3

Pastaruoju laiku labai daug rašoma, ir daug daugiau kalbama apie Rygos kongresą. Bet kalbos visai skiriasi nuo oficiozinės, išgąsčio apimtos spaudos. Nors visuomenė kol-kas, tikslesnių informacijų ir objektingo kongreso nušvietimo nežino, bet visi giliai įsitikinę, kad padaryta kas nors gero ir naudingo, jeigu fašistai taip labai išsigando. O fašistų išgąstis neapsakomas. Kad pridengti išgąstį ir nerodyti jo visuomenei, jie pradėjo isteriškai klykti „Lietuvoj“, „Ryte“, jog tas kongresas esąs lenkų darbas ir jog emigrantai parsidavė.

Pilsudskiui ir t. p. Tiems riksmams žinoma niekas netiki. Nes visi gerai žino, kad tautininkai apgavo visuomenę pernai 17 gruodžio, apgavo po Tauragės sukilimo ir dabar vėl nori apgauti. Nori apgauti todel, kad patikrinus sau viešpatavimą ilgesniam laikui. Bet reikia pasakyti, kad tas jiems nepavyks. Nes nepasitenkinimas krašte labai didelis. Žmonės žūt būt nusistatę versti tautininkus. Toks revoliucinis ūpas jaučiamas visur. Reikalinga tik jis ugdyti ir plėtoti. Todel, kaip mes gavome socialdemokratišką „Pirmyn“. tai mums visiems taip ir norįs žengti pirmyn į kovą. Nes gyvenimas Lietuvoj nepakančiamas. Persekiojimai, areštai, karo lauko teismai, įvairios žvalgybininkų tyčiai ruošiamos provokacijos, — sudarė tokią atmosferą, kurioj ir alsuoti negalima. Ir kasdien vis tas pats. Visus krato, purto, suiminėja, o tų žadėtųjų reformų ir referendumo kaip nėr, taip nėr. Galimas daiktas, kad referendumo ir visiškai nebus, nors tautininkai ramindami žmones ir smarkiai agituoja.

Nematydami žmonėse veik jokio pritarimo ir jausdami labai kritingą padėtį, — jie pastaruoju laiku mėgino susiderėti su klerikalais. Gal tas ir būtų kiek nors jų pozicijas sustiprinęs, bet prie galutino susitarimo vis neprieinama. O vieni tautininkai labai silpnai jaučiaši. Nes tas naivus tautiškas romantizmas, kuris buvo dirbtinai sudarytas po gruodžio perversmo, — visai išnyko. Smetonos atvaizdelių beveik jau niekas nenešioja. Priešingai. Esti net ir tokių atsitikimų, kad girti karininkai pradeda revolverius sukti į jo atvaizdą.

Ir dabar po tų visų nevykusių derybų su krikščionimis, tenka girdėti, kad per gruodžio 17 d. metines smurto sukaktuves, busią oficialiai paskelbtas fašistinės diktatūros aktas. Karininkai to prisispyrę reikalauja, nes bijo, kad reikalams kitaip pakrypus, gali netekti savo darbo. Į diktatorių, kaip blogi žmonių liežuviai kalba, pirmutiniu kandidatu numatoma p. Smetonienė. Jei tas pasitvirtints, tai irgi būtų nemaža sensacijų.

Bet juokai juokais, o kalbant rimtai reikia pasakyti, kad visas Lietuvos gyvenimas atsidūrė labai miglotame užburtame rate. Jeigu tas fašistinis ratas greitu laiku nebus sudaužytas, tai mes galime nustoti ir savo formalės nepriklausomybės, nes faktinai, kuomet esame įvairių šnipų vergais, mes ir dabar jos neturime. Mes kartu su jumis pasiryžę ją iškovoti. Todel draugai jūs nekreipdami į jokius isteriškus Lietuvos fašistų-klerikalų spaudos riksmus,—be dvėjomis varykite darbą pirmyn. Mes nors ir pavergti, bet laikui atėjus, sugebėsim atsistoti į kovotojų eiles.

D. M.

Kaunas 15—XI.

4.

Kai žmogus, patekęs tamsion prarajon, kur siaučia piktas vėsulas, kur krūša kerta veidą ir perkūnas skina geriausius draugus—pamatai toli skaistų žiburį—ar bežinai kaip džiaugtis?! Niekis tada tau ta audra, tos vėsulos, o prieš akis tik vienas žiburis — vadovas težiba. Ir eini jo vedamas. Tokiu žiburiu sutikome Jūsų „Pirmyn!“. Daug jausmingai nekalbėdami, reiškiame socialistiško dėkingumo ir linkime sekmingiausio kovos bei darbo pasisekimo. „Pirmyn!“ mūsų krūtinės ne visuomet aidės garsu „Pirmyn“, šaukiančiu į revoliucinės kovos lauką su siuntančiu fašizmu. Dirbkit, dirbkit, dirbkit—mūsų talka ir pagalba jums!

Ką galima parašyti apie Lietuvos provincijos padėtį. Aišku, ji liūdna. Ruošiamu referandumu žmonės visai nesiįdomauja, nes žino, kad jo rezultatai krašte vidaus padėties nepakels. Jei referandumo pralaimėjimas tautininkams ir pakenktų, tai tik užsieny, bet ne

viduje. Smetonos diktatūrą gali nuversti ne balsavimo rezultatai, bet tik sukilusios liaudies masės ir revoliucinis ginklas. Tačiau tautininkai prie referandumo tvirtai ruošiasi. Ruošia mitingus pav. Klaipėdoje — Byronto, Šiauliuose Iz. Tamošaičio ir Byronto pranešimai), prispausdino daug agitacinės literatūros. Į Šiaulius jos atgabenta net porą vagonų.

Tat ir kademų susijungimas, matyti, neįvyks. Kademų provincijos veikėjai nėra taip labai prieš tautininkus nusistatę (ta rodo, pav. kad ir Šiaulių kademų laikraščio „Šiaulietis" vedamoji linija), bet jų vadai „Ryte" kalba labai netaikiai (Bistro, Turausko paskutinieji straipsniai). Tačiau čia tvirtinti ką nors griežtesnio sunku, kademų ir tautininkų ginčas, kilęs del „valstybinio ragaišio", aišku, gali labai greitai baigtis taika.

Revoliucinis ir priešfašistinis judėjimas Lietuvoj, nors ir varžomas, bręsta. Be silpnos liaudininkų ir tai daugiau provincijos, o ne centro veikėjų agitacijos, stipriai jaučiama socialdemokratų judėjimas. Moksleivijoj taip pat kyla nauja banga. Steigiama slaptos sožialistinės kuopelės, leidžiami šafirografuoti atsišaukimai. Tik pageidautina, kad visi kovotojai su fašizmu labiau subendrintų savo jėgas, nesuginčidami del nuomonių skirtumo Smetonos diktatūros nuvertimas pirmiausias mūsų visų tikslas, o tik paskui ginčai!

Sekmingiausios kovos! *Ž. G.*

Šialiai, 1927. lapkr. 10 d.

IDĖJA.

Aušra su vidunakčiu ėmės,
žydėjo ir vyto žiedai,
o žemėje kraujo vien dėmės —
čia žuvo tiesos kankiniai.

Tyliai juos sušaudė iš ryto,
jiems paukščiai pragydo skurdžiai,
kai jie kaip žolynai nuvyto,
vien liaudis vaitojo graudžiai.

Jiems kulka pervėrė krūtinę,
jų taką teklojo dygliai,
už tolę, bet laisvą aušrinę
jie gęso ramiai ir kilniai.

Viltis jiems akyse žėrėjo,
vaidinosi laisvė šviesi,
jie gęso kilniai del idėjos, —
bet žuvo tik jie, o ne ji...

Ji eina į vargo lūšnelę
ir spindulius beria aušros,
tuos guodžia, ką sielvartais gelia,
it pranašas laisvės giedrios.

Ji sako, išgriūsiant vergiją,
žydėsiant palaimos žiedams,
nes liaudies ji meilę įgijo,
bežūnant tiesos kankiniams.

Ji skelbia išaušiant rytojų
brolybės ir laisvės skaidrios,
nebijo grandžių ir pavojų,
kalėjimai ankštūs del jos.

Jau sielas varguolių užbūrė,
ten kibirkštis laisvės įžiebs,
o kibirkštys, gaisrą sukūrę,
brolybę žydėti palieps

K. Žvaguitis.

Laisvoji Gyvenimo Mokykla.

Kiekvienas žmogus iš tikrųjų pasidarys protinga kūriamąja pajėga, kuomet jam bus prieinami pagrindiniai mokslo užkariavimai, o mokslas įgys tvirtą ir tikrą pagrindą, kuomet jo likimas bus rankose pačių apšviestesniųjų žmonių, o ne karalių ir prieš juos šliaužiojančių bernų, nors jie vadintųsi švietimo ministeriais, akademikais, profesoriais.

Prof. K. Timiriazev'as.

Lietuvos darbo inteligentija, mokslieivija ir darbi ninkų klasė.

I.

Šių dienų visuomenė, pagal jos sudėttinių dalių, ekonominių bei politinių reikalų skirtingumus, yra susiskirsčiusi sluoksniais, klasėmis.

Yra dvi ryškiausios klasės: gamybos priemonių, pinigų, gyvavimo šaltinių savininkai — kapitalistai ir tik darbo jėgos savininkai—darbininkai. Be to, visuose kraštuose yra visuomenės sluoksnių, sluoksnelių, kurių ekonominiai ir kiti reikalai, kartais verčia eiti su darbininkais — arba prieš darbininkų reikalus.

Ypatingai skaitlingas šis visuomenės sluoksnis yra Lietuvoje. Juk viena didžiausių mūsų krašto gyventojų masių — vidutiniai ir stambesni ūkininkai, kurie žemei dirbti naudoja samdomą darbo jėgą, kuri, jei ir negali glaudžiai susyti su mūsų žaliuke buržuazija, tai taip pat nemato reikalo visiškai griežtai palaikyti darbininkų frontą. Šią stichiją gerokai praskiedžia dar smulkūs amatninkai ir įvairių verslų žmonės, kurie dar nors sapnuodami geidžia pagauti laimę už ragų — išsprukti iš grynos darbininkijos armijos.

Taip, bendrais žodžiais tariant, atrodo mūsų visuomenės schema. Ir, rodos, neturėtų būti kiek žymesnių grupių, kurioms nesurastume vietos joje.

Bet mūsų inteligentija? Kur jos vieta šioje bendroje schemoje?

Ta inteligentijos masė, kuri neturi kitokių pragyvenimo šaltinių, kaip tik savo darbo jėgą, yra darbo inteligentija ir, kaipo tokia, iš esmės niekuo nesiskiria nuo fiziško darbo darbininkų. Ji yra išnaudojama ir su visa skaitlingiausia žmonijos išnaudojamųjų armija sudaro vieną bendrą darbininkų klasės frontą prieš kitą— išnaudotojų, kapitalistų frontą.

Taip turėtų būti, bet deja, ne visiškai taip yra.

Mūsų lietuviškoji inteligentija, bent jos didžioji

dalis, svyruoja, dvejoja, nesuranda sau vietos visuomenės sluoksnių lentynose, jaučiasi atplyšusi nuo darbo kamieno ir neprilipusi niekur kitur, nori kyboti kur tai šalia, tarpe, lyg tarp žemės ir mėnulio. Iš vienos pusės, ji jau tiek yra susąmonėjusi, kad savęs nebeskiria pasiturinčiųjų, privilegijuotų pusėn (žiauri tikruma įtikino). Antra vertus, ji dar nėra ir tiek susąmonėjusi, kad savo likimą drąsiai jungtų su ekonominių bei politinių reikalų bendrais — fiziško darbo darbininkais. Neišdrįsta jiems ištiesti draugiškos rankos, o kartais net nusisuka nuo jų, baisėdamiesi susitepti „murzių kompanijoj".

Maža to. Nemaža pati „švarioji" inteligentijos dalis išskiria save į atskirą kategoriją. Nori įrodyti visiškai antklasinę, kokią tai skaisčią, grynų gryniausiai inteligentišką prigimtį O jau patys skaisčiausieji ir patys „inteligentiškiausieji" trokšta ir net reikalauja ypatingų teisių; už tat pasižada eiti taip pat ypatingas pareigas, tokias pareigas, kurios gali prilygti tik senovės pranašų ar didingų vadų pareigoms.

Kodel taip yra? Iš kur kyla tokia maišatis ir dar smegenyse tų išlavintųjų, išmokslintųjų, kurie neprašyti perša išganingus receptus visiems, jų supratimu, „nelaimingiesiems", per nepatikėjimą jiems „varguose skęstantiems".

Tam galima surasti bendrų priežasčių, o Lietuvoje — grynai lietuviškų. Paieškosime jų.

1. Lietuva yra žemos kultūros šalis — atsilikęs kraštas. Ekonominis gyvenimas — skurdus; krašto ūkis bailiai gyvybę reiškia, lyg vaikas vystykluose besispardydamas; ekonomikos pulsas nemuša visu smarkumu, bet taip sau merdi, vos vos dieną su diena tesurišdamas. Mes neturime skaitlingesnių jei jau ne įmonių, tai nors įmonėlių, — neturime charakteringos kapitalo grupės. O todel neturime ir charakteringos masinės darbininkijos. Maža to, turimosios įmonės — jaunos, mūsų akyse dygę, augę smukę, vėl šiaip taip susilipdę ir tik dabar kiek pradeda nusistovėti. Todel ir darbininkų karta — jaunutė, nesenai atskilusi nuo kaimo, dar nevisai nutraukusi ryšius su nepaslankia smulkiai buržuaziška stichija; neturi darbininkiško prityrimo, savų tradicijų; dar neįgijo aiškios klasinės sąmonės. Žodžiu, mūsų visuomenėje dar nėra kaip reikiant pasireiškusi ekonominė diferenciacija. Tiesa, ši diferenciacija tikrumoje jau tiek yra pasireiškusi, jog gyventojų masės, skirtingų reikalų vedinos, norom nenorom susiskirstė sluoksniais. Bet žmonių masės sąmonė, kuri, bendrai, visumet yra konservatyvi, nepaslanki, seka uodegoj ekonomikos, nespėja kaip reikiant greit sekti paskui ekonominių santykių atmainas, — šiuo metu dar nėra tinkamai sugromuliuojusi šią ekonominę difersenciaciją. Šiuo metu Lietuvos ekonomikos padangėse dar tebeklajoja pilkas smulkiai buržuaziškas rūkas, kuris temdo žmonių sąmonę, neleidžia joje griežtai pasireikšti naujai dvasiai, atatinkančiai naują ekonominių santykių būklę. Šis drumzlėtas, grynai lietuviško kvapo rūkas, ypatingai tirštu sluoksniu laiko apgaubęs lietuviškų inteligentų išskaidrintą sąmonę. Ir ypatingu būdu ją slėgia, marina, taip, jog gudrios, išmokslintos galvos mato tolimąsias, paslaptingąsias žinijos sritis (o parinktiesiems, soko, kai kada nusiseką sugraibyti net dievo pakaušis), o savosios nosies — nemato, savojo kūno kvapo — neužuodžia, savos gyvosios realios esybės — nejaučia, nepažįsta, nesupranta.

2. Mes dar tebegyvename išvakarėse tautinio atgimimo, kuris vadavo lietuvių tautą iš grubios caro letenos, žvėriškai gniaužusios paprasčiausius sąmoningo žmogaus gyvybės pasireiškimus. Mes nesame visiškai nutraukę ryšius su romantiškai tautišku laikotarpiu. Daugelis inteligentų dar neatsikratę vaikiškai nayvios nuotaikos, vyravusios pirmaisiais šio šimtmečio metais, kuomet galvose skrajojo iliuzijos: svajota sukurti tokia ideali tautiška valstybė, kurioje nebūtų net skriaudėjų, nei skriaudžiamųjų, kur visiems būtų lygiai gera, malonu, šilta, kur kits kitą pažintų tik kaipo palaimingas lietuvis taip pat palaimingą lietuvį, — karštai svajota sukurti žemiškas rojus tylaus Nemuno ir Vilijos pakrantėse. Juk daug kam nė į galvą neatėjo, jog ir Lietuvoje pasistatysime tokius tautiškus rūmus, kurių vienuose kambariuose būtų iš tikrųjų lietuviškiausiai šilta, jauku, malonu, kaip niekur kitur; kituose — nei ypatingai šalta, nei ypatingai šilta, taip, kaip ir kitur, ir pagaliau, būtų tokių kambarių (o jų visų daugiausiai), kurių gyventojus (o jų visų tirščiausiai) slėgtų bekraštis skurdas, krėstų nežmoniškas šaltis, grynai lietuviškas speigas, kuris nepakenčia „tautiškos" nuotaikos, kuriame, kaip bematant, numiršta romantiškai „tautiškieji" daigai, kaip juos stropiai nedaigintume, nedabotume, — nudžiūsta, nespėję pridygti. Ir kodel? — Nes tų kambarių gyventojai, kad patenkintų tik paprasčiausį pilvo reikalą, mielai parsiduoda pirmam pasitaikiusiam darbdaviui, visiškai neklausdami, ar jis yra lietuviškas, žydiškas ar čigoniškas; kasa griovius, kerta miškus, aria laukus, rausiasi požemio urvuose, Prancūzijos, Argentinos laukuose, Dolerių Karalijoj, ar kitam žemės užkampyje. Tokius tautiškus rūmus, margais kambariais, turime. Bet kartu stebimės ir manome, jog visos tos priešginybės, keistenybės yra ne lietuviško darbo padaras, o iš kur tai kitur atgabentos — svetimųjų nedorėlių arba mūsiškių „paklydėlių" ir „išgamų". O todel pakanka tik svetimiems galvas nusukti, savuosius — pažaboti, suspausti, izoliuoti lietuviškuose „kryžiuose", Varniuose ir šalčiams išnykus, palaima krašte pražydės.

Tik žvilgterkim: pastarųjų dienų įvykiai, kurių vyriausiems smuikininkams visiškai yra svetimos nežemiškos iliuzijos, kai kurių mūsų romantiškų atraugų supratimu, Lietuvai atvertė naują istorijos lapą, kurio raidės neša visiems ramumą, eilutės — gerovę, o puslapiai—palaimą, neužtarnautai, kentėjusiai ligi šiol laiko Lietuvai.

Tai yra paskutiniai romantizmo atgarsiai, paskutiniai nayvaus tautiškumo garai. Tai bus paskutinė bergždžia pastanga apsidirbti su neišvengiama istoriška būtenybe. O ta istoriška būtenybė sako, jog ir mūsų kraštas, stojęs į tautiško kapitalizmo raidos stadiją, negali išvengti bendro kapitalistiškos santvarkos turinio. To turinio vyriausia skiltis yra ta, jog ekonominiai žmonių santykiai geležiniu logikos dėsniu diktuoja klasių kovą, kuri sutirpdina, išgarina ir vėjais paleidžia romantiškas tautiškumo iliuzijas, nutrina normalių tautybės sienų dirbtinai kapitalizmo prilipdytus begėdiškus antstatus ir pastato kitas ilgas ilgas darbininkų bendrijos sienas, kurios baigia juosti žemės rutulį. Tos naujos internacionalės sienos visiškai negriauna normalių tautinių sienų, kaip tai mėgsta visuose užkampiuose rėkauti mūsų zoologiško tautiškumo monopolizatoriai. Anaiptol, jos tik atpalaidoja pastarąsias nuo kapitalistiškų pastatų, apdraudžia nuo biznieriškų, spekuliantiškų antplūdžių ir stato pagrindus tokiems rūmams, kuriuose margos tautos originaliais kūrybiniais pradais sudarytų įvairiaspalvį, bet harmoningą žmonijos gėlyną.

3. Mūsų žaliukė tautiškoji buržuazija pirmąsias kūdikystės dienas tebegyvena. Nemaža jos dalis mūsų akyse išdygo, pirmuosius auglius paleido. Revoliucijos, bent kelių valiutų kritimai, machinacinga žemės reforma, — vis tai sąjūdžiai, vandens sudrumstimai, kurie „miklioms" galvoms ir „gabioms" rankoms ilgais pirštais davė retai pasitaikančios progos „pasidarbuoti tėvynės labui", na, o už nežmonišką darbą — ir „susitaupyti". Tuo būdu susidarė pradžia, ta paslaptingoji kapitaliuko užuomazga, kuri vėliau, apsivilkus ištikimiausiais „Dievui, Tautai ir Valstybei" rūbais, be ypa-

tingo triūso tarpsta, bujoja ir neša gerį visuomenei, tėvynei, na... žinoma, ir šventam pateptajam savininkui. Tiesa, nemažas skaičius tų mikliolių „besitaupydamies" nuskrudino sau nagus, susmuko ir sulindo į tas palėpes, iš kurių buvo išlindę. Bet atskiriems drąsiems „savanoriams" laimingai pavyko apeiti visas Scilas bei Charibdas, ir dabar jie sudaro mūsų tautiškosios buržuazijos pagrindus.

Nemaža mūsų tautiškosios, dar gi idealiosios inteligentijos, pateko biznio įtakon.

„Antanas susitaupė — centriuką gavo".

„Pranas pasidarbavo — bendrovės akcininku pasidarė. O kuo aš už juos esu blogesnis?!"

Taip galvoja tūlas mūsų inteligentas iš idealiųjų liogerio. Vis dar svajoja „apsilaiminti", pavartodamas visas turimas priemones, nesidrovėdamas nei dievo biznio vežiman įkinkyti.

Ar yra vilties šiuo laiku sučiupti tą miesčionišką laimukę?

Reikia pasakyti, kad—taip, gali pasisekti tik vienam kitam, bet ne didesniam skaičiui. Nes jau tie laikai, kuriais vilingos „laimukės" švaistėsi, kaip pasiutusios besidarbuojančių „Dievui ir Tėvynei" tarpe, — yra užpakaly mūsų. Šiuo laiku ekonominė, o su ja kartu ir ideologinė diferenciacija, kuri diena dienon kala į galvą darbo inteligentijai: „Mesk svajas, miesčioniškas iliuzijas! Drąsiai stok į bendras darbininkijos eiles!"

4. Atsiminkime, kaip prieškariniais laikais tėvai laimindavo einantį „klasės" vaikelį: „Pasimokysi, juodo darbo nebedirbsi .. ponelis būsi". Tasai tėvų įpirštas „ponelis" dažniausiai gerai prigydavo ir išėjusi kelias „klases" „inteligentą" (nekalbani jau apie kunigus, aukštamokslius) lydėdavo iki karsto lentos. Tais laikais tam buvo pagrindo. Rusijoje proto darbas buvo žymiai geriau apmokamas, negu fiziškas darbas. Nors toks „inteligentas", pagal savo kišenės išteklius, toli gražu nebuvo tikras ponas, bet jau buvo susidariusi tokia švari „inteligentiška atmosfera", kuri murzinos darbininkų atmosferos drovėjosi ir šalinosi, kaip nuo baisios užkrečiamos epidemijos. Mūsų laikais, tikrumoje ši poniška atmosfera jau yra išsisklaidžiusi, bet iš konservatorių galvų sąmonės — ne visai išdulkėjusi. Vis dar tebesvajojama „pasimokius" juodo, darbo nebedirbti, paties jojo vengti, neapkęsti ir būti... švariu baltarankiu, tikru inteligentų klūbų nariu, bičiuliu. Tiesa, mes, kaip ir kitos valstybės, turime ypatingą inteligentų kategoriją — departamentų, valdybų ir šiaip įstaigų viršūnes. Buržuazija ir šių dienų valstybė tuos žmones sąmoningai laiko pernelyg privilegijuotoj būklėj. Ir iš tikrųjų, jie pagal savo kišenę yra „ponai", o pagal ideologiniu nusistatymu (kuriems susidaryti ta pati kišenės yra labai svarbus veiksnys) — atkakliausi dabartinės visuomenės santvarkos rėmėjai ir jos mokslingi pateisintojai, advokatai. Jie yra tvirtai įsikinkę į buržuazišką karietą. O šaukti juos į darbininkišką vežimą — šiuo laiku atrodo apybergždis darbas. Bet kai dėl platesnės darbo inteligentijos masės, tai jau ir netikėliams yra aišku, jog ji iš esmės nieko nesiskiria nuo visos darbininkijos. Ta pati visuomeninė būklė, tie patys dienos reikalai, rūpesčios stichinės — chroniškas nedarbo pavojus taip, pat gręsia ir darbo inteligentijai; tie patys, pagaliau, tolimesni siekiai, per kuriuos dabartinę visuomenės santvarką pakeistume kitą, daug tobulesnę ir žmoniškesnę.

5. Kai kuriose mūsų inteligentų galvose tebeskraijoja skysti vėjai, įvairiais kontrabandiniais būdais atpūsti iš Rusijos. Aš kalbų apie tuos inteligentus ir archirevoliucininkus, kurie Lietuvoje kelių metų laikotarpy dažnai keitė savo skystus rūbus ir vadinosi tai kairiaisiais revoliucininkais, gryniausiais individualistais, tai darbo žmonių apologetais, visų tikriausiais socialistais, tai, pagaliau, maximum maximalistais, — ir dar, velniai žino, kokį vardą jie sugalvos. Šios lanksčios ideologijos tėvai bei svarbesnieji giminės atsirado Rusijos tais laikais, kuriais Vakarų Europoj jau buvo griežtai pasireiškęs kapitalistinės santvarkos turinys su charakteringu darbininkų sąjūdžio pulsu, o Rusija tebemerdėjo viduramžių išvakarės sąlygose, tik dar su ypatingu, grynai rusišku „pridečku". Išvirusi despotiškam carizmo katile rūsų geriausioji inteligentijos dalis, neturėdama tikrumoje revoliucingos masės—pramoningo proletariato ar bent jo užuomazgos, pramirko iki gyvo kaulo idėjiniu revoliucingumu. Iš Vakarų pasiskolino revoliucingą kovos dvasią ir turėdama prieš akis savo romantiškai individualį revoliucingumą, plius specifišką rusišką kaimą su jo siauriai individualiu ūkiu, iš vienos pusės ir apipelėjusioms kaimo bendruomenės („obščina") liekanomis, iš antross pusės,—drąsiai nusprendė: rusų liaudis dar nėra sugadinta žiauraus kapitalizmo; jos nekaltumo vainikėlis dar nėra supeckiotas godžių kapitalo nagų; tai, kas yra Vakaruose, nebūtina Rytams; Rusija gali padaryti milžinišką šuolį —į socializmą, aplenkiant kapitalizmą; o tam reikia tik inteligentijai išugdyti liaudininkišką individualybę iki pranašingų aukštybių ir ją nunešti iš viršaus į idealingąją liaudį, kaip dieviškąją ugnį iš dangus į žemę; kurstyti ir, pagaliau, uždegti liaudį karštu geismu, kurti naują pasaulį; visa kita savaime atsiras — socializmas, kaip „zet", nutūps iki šiol niūriose Rusijos lygumose. Liaudininkiški tėvai užsivilko pranašų rūbus ir skelbė „nustebusiai" Europai: pagal ekonominės raidos laipsnį Rusija ne tik ką nėra atsilikusi nuo Europos, bet, atvirkččiai, žengia toli prieky jos; joje yra jau tvirtų socialistinės santvarkos pradų („obščina"), apie ką Europa tik sapnuoti tegali; Rusija iš viso neteks pereiti žiauri kapitalizmo stadija, o ji tiesiai žengs i socializmą, — jaunoji Rusija, tuo būdu, rodo išganingą kelią senstančiai Europai. Iš čia prasidėjo liaudininkų inteligentų ėjimas į liaudį — pagreitintu tempu rengiamasis socialistiniei revoliucijai. Tai buvo iš tikrųjų heroiškas žygis, kuris vienok baigėsi tragišku komizmu. Šis rusų revoliucinis liaudininkiškumas, ideologiniai pagrįstas iš tikrųjų didžių vyrų (Michailovski's, Lavrov'as, Černyševski's ir k.), teoriškai buvo sutriuškintas jaunųjų marksininkų socialistų, vadovaujant Plechanov'ui, Akselrodu'i ir visiškai sukultas žiaurios Rusijos tikrumos. Klasiškasai liaudininkiškumas neišlaikė, bet ir visiškai neišdulkėjo: lanksčiai besikeisdamas, virto šių dienų moderniškų liaudininkiškumu, kurio yra daug srovių, kuris taip pat tebeturi lanksčią prigimtį, bet, pagaliau, kurio pagrinde tebėra daug klasiškojo protėvio vėjų ir garų.

Šie liaudininkiški garai pasirodė ir Lietuvos padangėse. Mat, kai kurie inteligentai netarpiškai juos pargabeno iš Rusijos; be to, ir Lietuvos padangės buvo (ir dar yra) taip pilkos, ne ryškios, maišatingos, jog jose kurį laiką gali kyboti by kurie, kad ir australiški rūkai. Norėta kapitalistiškos Lietuvos dirvose pridaiginti savo laiku didingų Michailovski'ių, Lavrov'ų daigai. Tik plačioji dirva — darbininkijos masė, pasirodė turinti keistų prigimtinių sakų, kurių organiškai nepakenčia tie energingai peršamieji daigai. Tai surasta kita maža, bet palanki dirvelė—moksleivija. Tą pasakysiu, geriausioji, idealiusioji moksleivijos dalis, kuri netelpa tautiško klerikalizmo ir fašistinio ultra patriotizmo gardiny. Čia, atitrauktoje nuo realaus darbininkiško gyvenimo stichijoje, tasai laudininkiškumas rado sau prieblandos ir dar neišgaruoja iki šių laikų.

Man tai konstatuojamą, kaip faktą. Be to, turime konstatuoti dar ir tai, jog šis grynai frazeologinis revoliucingumas turi daug bendra su jau kalbėtu romantiško atspalvio; abu jie yra inteligentiški, daugiau kabinetiški padariniai; abu jie verčiasi daugiau spekuliatyve frazeologija; abiems jiems Lietuvos dirva diena

dienon darosi vis nepatogesnė, slysta iš po kojų, ir todel abu jie yra bergždi, nevaisingi. Maitinosi jie vien tik praeities garais, jau dabar surūgusiais. Juo greičiau tie garai išdulkės, juo greičiau ta inteligentijos dalis mes frazeologinį revoliucingumą arba romantišką tautiškumą, tuo daugiau palengvės Lietuvos darbininkijos sunki našta,

6 Įdomus apsireiškimas: jei pas mus neprigijo revoliucinis ėjimas į liaudį, tai vietoj jo, mes turime kitą išvirkščią, atžagareivišką ėjimą į liaudį. Mat, papūtus galingiems demokratizmo vėjams, einama į liaudį spekuliatyviais sumetimais, kad patenkintų biznio, kišenės reikalus. Begėdiškai spekuliuojama dievu, bažnyčia, aukščiausiais žmogaus jausmais, tautiškumu, valstybiškumu, ir vis dedamasi tikriausiais liaudies globėjais, užtarytojais, neapmokamais jų advokatais; savo „ščyrumui" įrodyti, neretai net ašaros su keiksmais liejama, beginant „aukštesniuosius" idealus. Pačiu pastaruoju metu, atsirado ypatingos rūšies maklerių. Jie sako: mūsų liaudis tamsi, nesąmoninga, todel negalime leisti pesireikšti jos pusiau aziatiškai sąmonei; mes, inteligentai, už ją galvojame ir vardan jos dirbame; antra vertus, kai ta pati liaudis, iš tikrųjų nepakankami politiškai sąmoninga, kartais per nesusipratimą spiauna į demagogiškai jai kaišiojamą sumurzintą demokratizmą, tai mūsų makleriai rėkia: matote, pati liaudis nenori demokratiško sutvarkymo, tai mes turim, pagaliau, vykdyti jos aukščiausią valią. Vadinasi, kartais liaudies valia yra aziatiška, o kartais — jų valia yra visų aukščiausia valia, žinoma, jei visa tai atatinka spekuliacijos tikslus. Tai jau yra, galima sakyti, čigoniška spekuliacija, paskutinės rūšies spekuliacija, kuriai ir vardas sunku surasti.

Savaime suprantama, jog visi vyriausieji šios eilinės, paprastos ir, pagaliau, čigoniškos spekuliacijos atstovai yra mūsų drąsėjančios buržuazijos agentai ir kaipo tokie — neabejotini darbininkijos, klasiniai priešininkai. Bet šie „pravadyriai" į buržuazinį vežimą yra įkinkę nemažą armiją pagal savo prigimtį visiškai neburžuazinės inteligentijos, ypatingai moksleivijos. Čia rasime daugybę individualiai švarių asmenų, kurių siela yra darbo liaudžiai, bet paskutiniu laiku subaubinta įvairiomis pakusomis, šmėklomis (bedieviškumu, bolševizmu...). Jiems todel mes ir turime riktelti: „Vyručiai! Praregėkiti! Spiaukite spekuliantams į akis! Pasižiūrėkite, kur stovite ir išvyskite,—jog greta darbininkijos. Tad tieskite ranką darbininkijai ir eikite su ja, kaip bendrakeleiviai!"

Trumpai panagrinėjus charakteringas kategorijas, Lietuvos darbo inteligentų, tebeklajojančių įvairiose klampiose balose, mums, socialdemokratinio nusistatymo žmonėms, be tiesioginio darbo darbininkų klasėje, tenka dar ir toks svarbus uždavinys.

Naikinkime inteligentiškus garus — smulkaus buržuaziško miesčioniškumo, nayviai romantiško tautiškumo, tuščių svajų suponėti ir, pagaliau, bergždžio revoliucingumo, kuris neina toliau žvaginimų revoliuciniais būgnais.

Sklaidykime tuščius inteligentiškus rūkus. Patys gerai į galvą įsidėkime ir kitus raginkime:

Žodis „inteligentija" yra buržuazijos padarinys, šiais laikais bergždžias, nieko nereiškiąs. Nėra darbininkų (fiziško darbo) ir darbininkų (proto darbo). Yra tik vienoki darbininkai, kaip ir vienoki tėra kapitalistai. Negali būti tokio suskirstymo, nes kaip vienuose, taip ir antruose yra ir fiziško ir proto darbo elementų. „Inteligento" vardas tenka palikti ne kuriai nors darbininkų kategorijai, bet atskiriems asmenims, pasižymintiems savo intelektu, asmenybe. O tai lygiai tinka aukštamoksliui ir mažamoksliui.

Tu, taip vadinamoji „darbo inteligentija" arba „proto darbinikija", esi tik darbininkija ir daugiau nieko. Tavo kelias visuomenės kryžkelių margumyne — visos galingos darbininkijos kelias. Tavo vieta visuomenės klasių kovoje — darbininkų klasės pusėje. Tavo kasdienių reikalų gynėjas — darbininkų klasė. Tavo galutinis išsivadavimas — per darbininkų klasę.

A. Smėliūnas.

(B. d.)

Vilniaus krašto liaudies mokytojų organizuotas gyvenimas

Mūsų krašte yra priskaitoma maždaug apie 150 — 160 liaudies mokytojų. Visi jie dirba Vilniaus ir Švenčionių „Ryto" mokyklose. Kiek tų mokyklų yra ant popierio ir tikrinybėje, kaip eina darbas esančiose mokyklose ir kaip „Rytas" rūpinasi mokyklų padėtimi—apie tai šį kartą nutylėsiu. Rūpi man šiandien nušviesti mokytojų organizuotąjį gyvenimą. Iki Kalėdų 1925 m. mokytojai neturėjo jokios savo organizacijos. Viską atlikdavo „Rytas", teisingiau pasakius, vienas jo narių su paklusniu, kaip „avinėliu"—raštininku. Darbas, ėjo kaip iš pypkės: mokyklos dygo viena po kitos „kaip grybai po lietaus, bet tik. ant popierio; mokytojai, tik ką išėję iš seminarijos ar gimnazijos ir nesuspėję dar užmiršti dievobaimingų kapelionų pamokymų — buvo labai „padorūs", „neįkyrūs"; jie tikijosi gausią „Švietimo minis erio" malonę ir saują pinigų—palikdavo jam visą savo „sielą" (sodžiuje, tamsuoliams užteks ir kūno be „sielos"). Turėdamas savo rankose tas visas „sielas", ir žinodamas jų ištikymybę, „Rytas" mėtydavo kūnais lyg šachmatomis — iš vieno kampo į kitą Nesuspės dar mokytojas susipažinti vietoje su žmonėmis, vaikais ir darbo aplinkybėmis, kai gauna įsakymą važiuoti kitur. Pabuvęs ten metus, paskiriamas vėl į naują vietą irt. t. Taip, girdi, geriaus, nes mokytojas ilgai viename sodžiuje dirbdamas, perdaug susiartina su žmonėmis. O tas, žinoma, „Rytui" gali pakenkti; dar ko gera—toks mokytojas paims ir įsteigs ten „Ryto" skyrių ar šiaip kokią švietimo draugiją! Besibastydamas gi iš vieno kampo į kitą, jis to padaryti nesuspės, nes turi permažai laiko, vos 5 — 6 mėnesius (nuo Kalėdų iki Velykų). Taigi, taip „Rytas" varė liaudies švietimą. Be to, „rūpėjo" jam šiek tiek ir pačių mokytojų švietimas bei organizacijos. Tuo tikslu, jis šaukdavo kasmet mokytojų suvažiavimus, paprastai, gražiais žodžiais iškeldavo į padanges jų pasišventimus, darbo kilnumą ir tt., prižadėdamas įvairiausių „malonių", žinoma, su sąlyga: „jei tik.." Tų „malonių" gauti ne taip jau sunku: „užmerk akis, užkimšk ausis prieš viską, ką matai ir girdi, o ypatingai prieš savo protą ir sąžinę ir eik paskui manęs, o viskas kitas bus tau duota. Ir ėjo, ėjo delto, kad taip geriau, ramiau, daugiau išrokavimo. Staiga iš to šimto „paklusnųjų" keli mokytojai „praregėjo! Atsirado „bedievių", kurie drįso pasipriešinti tokiai tvarkai ir sumanė pradėti savarankų mokytojų organizuotą gyvenimą. Skandalas! „Rytas" prapuolė! Mokytojai nori patys mąstyti, nori būti savarankūs, repriklausomi! Kas bus, jei visi „praregės", ir eis savo proto vedami? — „Numatydamas visas „nelaimes" ateity, „šviet. ministeris" nesnaudžia ir tuo laiku, kai valdžioj yra tvirtinami m-jų sąjungos įstatai, jis rengia „dirvą" pirman suvažiavimui.

Pasinaudodamas mokytojų „katalikiškumu", prikursto juos prieš „bedievių" sumanymus, ir pirmas steigiamasis mokytojų sąjungos susirinkimas vienu galingu balsu pirmuoju valdybon kandidatu stato dievišk ąjį tarną, neatsižiūrėdami net ir į tai, kad jis gi ir „Ryto" uolus narys. — „Rytas" triumfuoja! Iš to džiaugsmo, gavęs teisę šaukti mokytojų suvažiavimus, parduoda sąjungą. Bet... neilgai džiaugėsi. Nauja

valdyba pirmininku išrenka liaudies mokytoją. Kas gi čia? Mokytojai nori išeiti iš po rūpestingos globos? — Ne, uolūs „globėjai“ neprileis prie to! Ir per antrą mokytojų suvažiavimą pradeda dar smarkiau ruoštis. Kadangi pačiam „ministeriui“ nepritinka, skvernus užrietus, lakstyti su agitacija, tai atsirado kitų ištikimų jo tarnų – pavaduotojų. To vietoj, seno neenergingo mokyklų vizitatoriars, atsiranda jaunas, tik ką gimnazijos kapeliono iškeptas, nieko bendro neturintis nei su pedagogika bei auklėjimu,—teisių skyriaus studentėlis.

Ir tas „aukštos inteligentijos, dievobaimingas“ tarnas, vizituodamas liaudies mokyklas, iš kailio nerdamasis, stengiasi priruošti mokytojus prie sąjungos valdybos rinkimų.

Na, ir priruošė. Antras mokytojų suvažiavimas visai nepanašus buvo į rimtų švietimo darbuotojų susirinkimą. Dievobaimingam vizitatoriui atėjo į pagalbą dar keli liaudies mokytojų „draugai“ ir sutrukdė visą darbą. Čia jau jie aiškiai parodė, ko nori ir kaip žiūri į mokytojus

„Rytas“, matyt, pabijojo mokytojų susiburimo; tegu geriau susipeša tarp savęs, teišsisklaido—lengviau bus juos suvaldyti. Mat, mokytojai „per toli“ nuėjo; sumanė papildyti savo įstatus, įvesdami punktą, apie savo mokyklų steigimą. „Globėjai“ gi nutarė, kad mokytojams nevalia būti švietimo šeimininkais savo krašte. Kol gyvas „Rytas“ — jis šeimininkauja, o mokytojams pasilieka klausyti jo įsakymų. Vienok nevisi suvažiavimo dalyviai pasidavė jų agitacijai. Į valdybą praėjo senas valdybos pirmininkas. Čia tai jau pasirodė visas provokatorių niekšiškumas ir chamiškumas! Tuoj sugalvojo visokių šmeižtų, apšaukė buvusį pirmininką išdaviku, mokytojų priešu, bolševiku, bedieviu ir kitais krikščioniškais epitetais vien už tai, kad jam rūpėjo mokytojų ir mokyklų gerovė bei teisybė.

Pagaliau — o džiaugsmas! — nepageidaujamas asmuo tampa išstumtas iš valdybos. Pirmininku išrinktas jaunas, pripuolamai m jų seminarijoj mokytojaująs studentas, kurs liaudies m jo gyvenimo ir užduočių nemoka ir įsivaizduoti. „Globėjams“ tas labai patinka, nes užtikrinti, kad sąjunga dabar „nepavojinga“.

Jau greit metai, o apie mokytojų gyvenimą (išskiriant švenčioniškių) nieko dar nesigirdi

Gerai! Ir „Rytui“ mažiau išlaidų, nereikia dabar nei agitatorių, nei... vizitatorių.

Tik, kažin... ar nedaugiau atsiranda „praregėjusių“ mokytojų tarpe. Mat, moralės skriaudos pas mus greičiau užsimiršta, negu medžiaginės.

Galima buvo vergauti, gaunant daug pinigėlių bet, pakračius „Rytui“ kišenes, pasidarė blogiau.

Dabar gerai būtų kai — kam ir laisvu, savarankiu tapti. Dar ir nevėl.

K—ma.

21 XI. 27 m.

FAŠISTINĖJ LIETUVOJ.

Kaunas. Ko tolyn, to sunkyn eina darbininkų gyvenimas. Darbininkai, turintieji darbo, uždirba:—vyrai po 4—7 lit. dienai, moterys po 2—4 lit. Darbodaviai žinodami, kad darbininkai organizuotai pasipriešinti negali — ir tą apverktiną uždarbį vis mažina.

Pažangioji spauda tuščia, nes rašyti ką nors ritmo neleidžia. Tokiu būdu, laikraščiai labai tankiai būna užpildyti vieton straipsniu, tuščiais skelbimais.

Bedarbių skaičius kiekvieną dieną didėja, ypač dabar atėjus rudeniui. Jais nei kiek „valdžia“ nesirūpina, todel yra net tokių, kurie nuo bado aptinę,

Šnipų gaujos valkiojasi gatvėmis ir slankioja pakampiais. Dauguma iš jų tai netolymos praeities kriminalistai ir šiaip visokio plauko žulikai. Norėdami pateisinti gaumamas algas, dirba įvairias provokacijas.

Sunkiųjų Darbų Kalėjimas pilnas aukų.—Tai vis nekalti darbininkų klasės darbuotojai. Vieni iš jų šaudomi, kiti nuteisti visam gyvenimui arba keliems metams kalėti, treti dar lauk a „teismo“ sprendimo, nors jisai išanksto galimas atspėti.

Nežiūrint visų sunkumų ir persekiojimų, darbininkai nesnaudžią. Vieton sušaudytų ir kalėjimuose sėdinčių stoja kiti ir tęsia pradėtąjį darbą kol bus sutriuškintas politinių žulikų Smetonos, Voldemaro ir kitų smurtas, o kartu ir jie.

Eteingas.

Gerb. Toliušiui ir Strimaičuii paklausimai.

Iš laikraščių sužinojau, kad Tamstos abu, kaipo Centro Komiteto atstovai, vedate su fašištų valdžia derybas apie sudarymą koalicinės vyriausybės.

Aš, kaipo valst. liaudin. partijos narys, del dalyvavimo Tauragės sukilime, turėjęs emigruoti į užsienį, — labai nustebau, kad tuo pačiu laiku kaip mes vargdami svetimuose pakampėse vedam kovą su fažizmu, mūsų centras sėdi su fašistais už vieno stalo ir derasi apie valdžios pasidal nimą. Žinia man labai skaudi. Aš jokiu budu negaliu suprasti, kaip gali mūsų Centras kalbėtis su liaudies budeliais. Todel prašau atsakyti man „Liet. Žiniose“ į šiuos klausimus.

1) Jeigu mūsų Centras sueitų su fašistais į koaliciją ir jeigu kuris nors iš draugų, stovinčių partijos vadovybėj, paliktų pav. kad ir Teisingumo ministeriu; tai ar jis pripažintų karo lauko teismų sprendimus teisėtais?

2) Ar mūsų partijos draugas, kuris bus Teisingumo ministeriu fašistinėj vyriausybėj, patrauks teismo atsakomybėn:

a) Seimo narius, Antaną Smetoną, Augustiną Voldemarą ir kun. Mironą už Seimo nario priesaikos laužymą?

b) Seimo narį Antaną Smetoną už pasiskelbimą Tautos Vadu ir už neteisingos priesaikos priėmimą gruodžio m. 19 d.

c) Ant. Smetona, Voldemaras, Plechavičius ir kiti už įvedima diktatūros, žudymus, Konstitucijos laužymą ar pasiliktų nenubausti?

3) Ar kovotojai su fašizmu taip ir pasiliktų kalėjimuose ir užsieny?

Aš asmeniškai giliai įsitikinęs, kad nei drg. Toliušis, nei iš viso mūsų Centras — jei susidės su fašistais negalės nieko padaryti, kad tinkamai nubausti visus tuos smurto ir žudymo kaltininkus. Aš manau, kad Centras paimtų tik už tuos visus padarytus prasižengimus didelę atsakomybę ant savęs.

Todel laukiu greito atsakymo, draugai, ir klausiu kur galų gale esame ir kur einame?

Valstietis liaudininkas

Vilnius, XI—23 d.

Perskaitęs „Pirmyn“, duok kitam.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Feliksas Smosarskis. „ZORZA“ Spaustuvė Vilniuje.